

Egy elfeledett művész, avagy magyarországi bemutató 80 év után.

Jómagam is elzarándokoltam Lübeckbe, hogy láthassam azt az orgonát, amelyen Buxtehude játszott, és a templomot, amelyet Bach 1705-ben Armstadtból gyalog keresett fel, hogy megismerhesse a híres mestert. Ő maga is több hónapot töltött ott, így a templom falai minden bizonnyal az ő játéka is fültanúi lehetnek.

Ugyanilyen szakrális hely egy magyar muzsikusként számára Pozsony, a Klarissza kápolna, ahol három olyan magyar muzsikusként követte egymást az orgona billentyűinél, mint Franz Schmidt (1874-1939), Dohnányi Ernő (1877-1960), majd Bartók Béla (1881-1945).

Az orgonán kívül Dohnányi édesapja volt a közös kiindulási pont a három pozsonyi gimnazista között, aki bár műkedvelőként, de magas szinten játszott csellón, és még Liszt Ferencsel is kamarázhatott.

Franz Schmidt szintén csellista lévén került kapcsolatba Dohnányi édesapjával, Bartóknak pedig szinte otthon volt a Dohnányi-ház pozsonyi tartózkodása idején.

Dohnányi Ernő volt hármuk közül, aki a korábbi szokásoktól eltérően nem Bécsbe, hanem a Liszt Ferenc által frissen alapított budapesti Zeneakadémiára ment tanulni, és az ő példáját követte néhány év múlva Bartók is.

Dohnányi Bartók leírása szerint is több mint meghatározó volt Magyarország zenei életében. „*Budapest zenei élete napjainkban egyetlen névben foglalható össze: Dohnányi Ernő.*”

Dohnányit mégis hosszú évtizedekre elfelejtették Magyarországon. Néhány évvel ezelőtt még szinte ismeretlen volt a hazai és nemzetközi zenei életben, mára már szerencsére -hála a magyar muzsikusként lelkes ténykedésének- ismét elfoglalta a nagyságához illő pozíciót mind idehaza, mind külföldön.

Franz Schmidt, aki apai ágon félig, anyai ágon teljesen magyar volt, életében talán ismertebb volt külföldön, mint „pesti iskolatársai”. Ő Bécsbe ment tanulni, így többek között Brucknernál is tanulhatott. Mahler igazgatása idején a Bécsi Operaház csellistája volt, Mahler kedvence, aki a cselló szólókat mindig vele játszatta fontosabb előadásain. Közben a Bécsi zeneakadémián tanított zongorát, csellót, zeneszerzést és ellenponttant.

Műveit, köztük Notre Dame című operáját a világ legjelentősebb operaházai játszották, lemezen nem kisebb énekesekkel jelent meg ez a mű, mint Gwyneth Jones és James King. Variációk egy huszár dalra címmel írt magyaros hangvételű művét pedig ma is megtalálhatjuk a felvételek közt Hans Knappertsbusch vezényletével.

Művei közül 4 szimfóniáját és a Hét pecsét könyve című kantátáját tőlünk nyugatra még ma is gyakran tűzik műsorra.

Számos lemezfelvétel is készült műveiből. Szimfóniáit a Chandos cég rögzítette a Chicago-i és a Detroit-i Szimfonikus zenekar élén Neeme Järviel. A negyediket, amelyet Hans Swarowsky is gyakran vezényelt pedig Fabio Luisi és Zubin Mehta is rögzítette.

Magyarországon 4 szimfóniájából a 2. számút játszotta csak kétszer a Budapesti Filharmoniai Társaság zenekara, először Dohnányi Ernő, majd Kerner István vezényletével. Ez azonban még a 20-as 30-as években volt.

Nagy hiányt kell hát pótolnunk, hogy ezt a nálunk méltatlanul mellőzött zeneszerzőnként megismertessük a hazai közönséggel és muzsikusként.

A 4. C dúr szimfónia talán Schmidt legátszellemültebb, legérettebb kompozíciója.

Schmidt amennyire szerencsés volt szakmai karrierjében, olyan sok csapás érte magánéletében.

Első felesége elmeorvosintézetbe került, és később áldozatává vált a náci eutanázia programjának.

Lánya belehalt unokája születésébe.

A 4. így nem véletlenül Schmidt legmélyebb tartalmú szimfóniája, maga nevezte el Requiemnek lánya halálára.

A 4 tételes, de egybe komponált mű 1. tételének főtémája a trombitán szólal meg. Ezt a témát dolgozza fel az első tétel, és ez a téma nyitja a 4. tételt is a kürtön, hogy zárásul mottóként a szóló trombita búcsúztassa.

A közrefogott két tétel egy mélyen fájdalmas 2. (Adagio), amelynek első részében Schmidt saját hangszerét, a csellót szólaltatja meg szólistaként. A második szakaszban egy gyászinduló hangjai csendülnek fel, majd az induló a csúcspontot elérve visszavezet a nyitó cselló téma immár éteri hangszerelésű visszatéréséhez.

A 3. tétel (Allegro vivace) fugato szerű halálba meneteléséről Csajkovszkij 6. szimfóniájának 3. tétele juthat eszünkbe.

Kívánom, hogy legyen Franz Schmidt 4. szimfóniájának kései budapesti bemutatója, amely születésének 140 és halálának 75 évfordulója is egyben hazai (újra)felfedezésének kezdete.

Dr. Győriványi Ráth György